

dr hab. Aleksander Głogowski, prof. UJ

Recenzja dorobku habilitacyjnego dr. Roberta Czuldy

Na podstawie w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (tekst jednolity: Dz.U. 2018 poz. 1668) stwierdzam co następuje:

Dr Robert Czulda posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym:

- a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, które to wymogi w całości i bez jakichkolwiek zastrzeżeń spełnia przedłożona pozycja R. Czulda, *Polityka bezpieczeństwa Iranu – wymiar wewnętrzny i zewnętrzny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2022

Ponadto w wersji „papierowej” dostarczone mi zostały następujące pozycje z dorobku naukowego dr. Roberta Czuldy:

Autorskie: *Polityka bezpieczeństwa militarnego Stanów Zjednoczonych 2001-2009* (AON 2010); *Iran. Od Pahlawich do Rouhaniego* (PWN 2014)

Współredagowane publikacje zbiorowe: *Newcomers No More? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of “Post – Cold War” Members*. (NATO Information Center, Praga 2015); *Państwo Katar. Gospodarka – Polityka – Kultura* (Ibidem, Łódź 2009)

Ponadto przywołany poprzednio artykuł 219 Ustawy nakazuje przygotowanie recenzji, którą zamieszczam poniżej:

Przedstawiona do recenzji publikacja *Polityka bezpieczeństwa Iranu – wymiar wewnętrzny i zewnętrzny* składa się z 12 rozdziałów merytorycznych, wstępu, zakończenia, bibliografii, indeksów oraz załączników. Całość liczy 622 strony. Wydawcą jest Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, które znajdowało się na liście wydawnictw w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki w roku 2022, jak i w roku następnym.

W rozdziale pierwszym autor przedstawia zagadnienia teoretyczne, związane z pojęciami polityki i strategii bezpieczeństwa.

W rozdziale drugim przedstawione zostały główne czynniki kształtujące politykę bezpieczeństwa Iranu.

Rozdział trzeci dotyczy ewolucji środowiska bezpieczeństwa Iranu, a dokładnie Islamskiej Republiki Iranu.

Rozdział czwarty poświęcony jest zagadnieniu kultury strategicznej Iranu. Rozdział piąty przedstawia rolę i kompetencje poszczególnych instytucji państwowych Iranu w kształtowaniu jego polityki bezpieczeństwa, określone przez autora jako „czynnik instytucjonalny”.

W rozdziale szóstym autor analizuje militarne instrumenty polityki Iranu, a więc poszczególne rodzaje sił zbrojnych oraz specyficzne dla Islamskiej Republiki formacje paramilitarne.

Rozdział siódmy dotyczy strategicznego wymiaru doktryny wojskowej Iranu, a w szczególności systemów raketowych oraz możliwości ich użycia, a także (a może przede wszystkim) kwestię broni nuklearnej.

Rozdział ósmy to analiza sytuacji wewnętrznej Iranu i narzędzi utrzymania władzy przez obecny reżim islamski.

Rozdział dziewiąty dotyczy zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego, o których nie było mowy w rozdziale poprzednim.

Rozdział dziesiąty dotyczy kwestii relacji Iranu z Irakiem, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji współczesnej.

W rozdziale jedenastym zostały przedstawione relacje Iranu z Syrią.

Rozdział dwunasty poświęcony został kwestii relacji Iranu ze Stanami Zjednoczonymi.

Oceniając, czy praca dr. Roberta Czuldy wyczerpuje przesłankę określoną w ustawie jako „znacznym wkład w rozwój określonej dyscypliny” (a więc w tym wypadku stosunków międzynarodowych) należy uwzględnić fakt, że Ustawodawca nie zdefiniował precyzyjnie pojęcia „znaczący wkład”, pozostawiając tę kwestię subiektywnej ocenie recenzenta i Komisji. Z pewnością publikacja dr. R. Czuldy stanowi pionierskie opracowanie całościowe analizowanego zagadnienia. Jest on jednym z niewielu polskich autorów (w tym jednym z dwóch samodzielnych pracowników nauki), zajmujących się tą tematyką (czego dowodem są również i inne publikacje jej dotyczące: zarówno te, które zostały mi udostępnione jak i te wymienione przez habilitanta w spisie będącym częścią dokumentacji). Trzecim z autorów jest osoba, której dr. R. Czulda był promotorem pomocniczym, co również zasługuje tu na docenienie i podkreślenie. Również w wymiarze międzynarodowym jest stosunkowo niewielu badaczy, będących uczonymi, którzy zajmują się Iranem z punktu widzenia stosunków międzynarodowych. Przeważającą grupę z oczywistych względów stanowią badacze ze Stanów Zjednoczonych, co wpływa na ich specyficzne i nie do końca obiektywne podejście do badanej tematyki. W odróżnieniu od nich dr R. Czulda zachowuje ścisły dystans badawczy do badanego przedmiotu, uwzględniając oczywisty krytycyzm do autorytarnego reżimu, rządzącego w Teheranie. Przedstawiona do recenzji publikacja w sposób drobiazgowy analizuje tytułową problematykę polityki bezpieczeństwa Iranu. Posiada rozbudowany rozdział metodologiczny i teoretyczny. Na szczególną uwagę zasługuje przywołanie przez autora koncepcji irańskich, które nie są znane szerszemu kręgowi odbiorców. Poza tymi niewątpliwymi zaletami publikacji, które wypełniają przesłanki Ustawy o Nauce, należy jednak wskazać kilka mankamentów, które nie mają wpływu na ocenę końcową. Pierwszym jest brak w podtytule wyraźnego określenia ram czasowych, jakich badania dotyczyły. W przypadku jednego z najstarszych państw świata (w rozumieniu nieprzerwanie trwającej, choć przybierającej różne formy państwowości) jest to szczególnie istotne. Nazwa Iran jest oficjalnie używana na Zachodzie od połowy lat 30. XX wieku i brak wyraźnego określenia czy chodzi o Iran jako taki, czy o Islamską Republikę Iranu (od 1979, na co wskazywałby umieszczony na okładce motyw flagi obecnego państwa irańskiego) czy od jakiejś innej daty granicznej, utrudnia zadanie potencjalnym czytelnikom i badaczom, chcącym skorzystać z tej pracy. We wstępie w pewnym

stopniu autor te wątpliwości rozwiewa, jednak lepiej wyglądałoby, gdyby od razu w tytule było wiadomo, że mamy do czynienia z gruntowną analizą tematyki współczesnej polityki Iranu. Podobnie wartym rozważenia powinno być głębsze zbadanie, na ile świadomość kilkutyсяcletniej państwowości i mocarstwowości przetrwała upadek władzy szacha i jest obecna w świadomości irańskich decydentów politycznych. Dyskusyjny jest też podział między rozdziałem 8 dotyczącym bezpieczeństwa reżimu, a 9 do którego autor wyodrębnił kwestie radykalizmu muzułmańskiego oraz konfliktów i separatyzmów etnicznych. Ostatnie demonstracje w Iranie łączyły bowiem protesty przeciwko rządowi Republiki Islamskiej (w tym łamaniu praw kobiet) z kwestiami separatyzmu kurdyjskiego. Zatem związek pomiędzy zagadnieniami opisanymi w 2 rozdziałach jest na tyle ścisły, że moim zdaniem powinno to być przedmiotem wspólnej analizy w ramach jednego rozdziału. Dyskutować można także nad wyborem tylko niektórych państw sąsiednich do analizy polityki bezpieczeństwa Iranu, a pominięcie tu Afganistanu i Pakistanu, a także państw obszaru post-sowieckiego. Rozumiem, że mogły tu stać na przeszkodzie jakieś wymogi wydawnicze, bo i bez tych analiz objętość monografii jest bardzo duża. Problematyka ta jest poruszana w artykułach naukowych autora.

Na uwagę zasługuje także kolejna pozycja, którą otrzymałem wraz z dokumentacją: *Iran 1925-2014. Od Pahlawich do Rouhaniiego*, wydana przez PWN w 2014 roku w serii Kompendia Historyczne. Z natury rzeczy wymogi tej serii nakładają na autora pewną konwencję prezentacji analizy, której się musiał trzymać i to należy brać pod uwagę w recenzji. Nie można tej publikacji porównać z „pomnikowym” dziełem prof. P. Balczyńskiego, J. Hauzińskiego i A. Krasnowolskiej *Historia Iranu*, wydanej przez Ossolineum w serii Historie Krajów i Narodów w 2010 roku, choćby z racji jej objętości, narzuconej przez wydawcę, jak i w tym przypadku ściśle określonych ram czasowych 1925-2014. Przedstawiona przez autora do recenzji publikacja zawiera szczególnie interesujący rozdział dotyczący Iranu współczesnego, której poziom refleksji naukowej i analitycznej dorównuje a nawet przewyższa merytorycznie przywołane dzieło autorów - orientalistów. W pozostałych rozdziałach, dotyczących kwestii historycznych, autor wykazuje się dużą wiedzą dotyczącą analizowanej tematyki i potwierdza jego kompetencje do prowadzenia badań także nad Iranem współczesnym.

Kolejna autorska monografia, przedstawiona do recenzji nosi tytuł *Polityka bezpieczeństwa militarnego Stanów Zjednoczonych 2001-2009* (wydana przez AON w 2010 roku) również zasługuje na uwagę, gdyż dotyczy bardzo ważnego okresu zarówno w dziejach USA jak i świata. Autor również i w tej publikacji wykazuje się doskonałą znajomością metodologii oraz najważniejszych teorii stosunków międzynarodowych a także doskonale stosuje tę wiedzę w praktycznej analizie określonego precyzyjnie w tytule tematu. W momencie publikacji praca ta była jednym z pionierskich opracowań kompleksowych dotyczących polityki bezpieczeństwa odchodzącej z Białego Domu i Pentagonu administracji George W. Busha. Dystans czasowy od momentu wydania tej pozycji do dnia pisania powyższej recenzji powoduje, że z niektóre tezy stawiane przez autora zostały sfalsyfikowane, inne zaś – potwierdzone, co jest specyfiką tej dyscypliny naukowej, zajmującej się badaniami nad współczesnością i dysponującej jedynie jawnymi w momencie pisania źródłami.

Kolejna publikacja przedstawiona w całości do recenzji to redakcja naukowa *Państwo Katar. Gospodarka – Polityka – Kultura*, wspólnie z prof. K. Górak-Sosnowską z SGH. W tej ciekawej, interdyscyplinarnej publikacji, wydanej przez Wydawnictwo Ibidem w 2009 roku, dr R. Czulda umieścił także swój autorski rozdział *Polityka wojskowa Kataru*, który spełnia

wymogi rozdziału w recenzowanej zbiorowej publikacji naukowej i wnosi duży wkład nad badaniami nad problematyką badań nad wojskowością państw regionu Zatoki Perskiej.

Załączono również publikację w języku angielskim *Newcomers no more? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of 'Post – Cold War Members'*”, wydaną przez Centrum Informacyjne NATO w Pradze w 2015 roku, redagowaną wspólnie z prof. Markiem Madejem z UW. Jakkolwiek “pisanym” śladem udziału dr. Czuldy w powstawaniu tego tomu jest jedynie wprowadzenie, to wkład pracy w postaci redakcji anglojęzycznej publikacji, stanowiącej zbiór rozdziałów autorów z różnych państw, których językiem ojczystym nie jest angielski, zasługuje na bardzo wysoką ocenę.

Ponadto na przedłożonej w dokumentacji liście znajdują się kolejne cztery pozycje książkowe, w tym jedna monografia autorska oraz trzy redakcje naukowe.

Habilitant wymienia również 19 rozdziałów w zbiorowych publikacjach naukowych z wyszczególnionym ich autorstwem, w tym 8 w języku angielskim.

Habilitant wykazuje również 19 artykułów w czasopismach naukowych w tym 8 w języku angielskim i jeden w języku perskim (tu warto by było podać tłumaczenie tytułu na angielski lub polski z uwagi na nieznaną języka perskiego przez recenzenta).

Dr R. Czulda wykazuje również udział w 51 konferencjach naukowych, w tym międzynarodowych, a w tym za granicami Rzeczypospolitej. Brał również udział w dwóch znaczących, międzynarodowych konferencjach naukowych. Brał lub nadal bierze udział w 8 międzynarodowych projektach badawczych. Odbył również 6 zagranicznych staży badawczych.

Powyższy dorobek naukowy od uzyskania stopnia naukowego doktora w wielu punktach przewyższa minimalne wymogi stawiane w Ustawie osobom wnoszącym o nadanie tytułu naukowego profesora, co warto w tym miejscu podkreślić i wysoko ocenić. Na szczególną uwagę zasługuje wysoki poziom internacjonalizacji prowadzonych badań i prezentowania ich efektów w postaci wystąpień na konferencjach naukowych, a w szczególności publikacji rozdziałów i artykułów w językach obcych (głównie angielskim). Warto by habilitant rozważył publikację jednej z autorskich monografii w języku angielskim (co nie jest wymogiem ustawowym, ale należy na to zwrócić uwagę pod kątem umiędzynarodowienia wyników jego badań).

Recenzent podczas oceny dorobku naukowego dr. Roberta Czuldy nie brał pod uwagę tzw. „danych naukometrycznych”. Ustawa o Nauce nie nakłada takiego obowiązku na recenzenta, zatem nie istnieją żadne podstawy prawne by stosować do oceny dorobku naukowego habilitanta jakichkolwiek innych kryteriów niż te explicite wymienione w ustawie. Tzw. „kryteria naukometryczne” zdecydowanie preferują badania w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych, a w ramach nauk społecznych – preferują badania nad określoną, „modną” w danym okresie tematyką, do której polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Iranu oraz inne kwestie poruszane przez dr. R. Czuldę nie należą, co w żaden sposób nie umniejsza wartości merytorycznej pracy naukowej habilitanta. Używanie tego rodzaju kryteriów do oceny dorobku naukowego naruszałoby w sposób oczywisty wolność badań naukowych, która przysługuje pracownikom naukowym uczelni wyższych, wymuszając porzucanie zainteresowań naukowych na rzecz tematów „popularnych”, a co za tym idzie i „szeroko i często cytowanych”. Zadaniem uczonego jest bowiem dążenie do prawdy, a nie popularność czy cytowalność.

Wskazuje na to rota ślubowania, które każdy doktor składa przed otrzymaniem dyplomu. Także ogólnodostępne narzędzia do „pomiaru” osiągnięć naukowych są produktami komercyjnymi, a nie narzędziami administrowanymi przez uznane światowe lub krajowe instytucje naukowe, zatem intencje oraz metody doboru i „uznawania” cytowań są co najmniej dyskusyjne i nie można ich brać pod uwagę podczas podejmowania decyzji ważącej o dalszej ścieżce kariery/rozwoju naukowego uczonych. Podobnie Ustawa nie nakłada na recenzenta obowiązku brania pod uwagę tego, w jakich językach publikowane były wyniki badań naukowych habilitanta. Zatem wcześniej wymienione opinie na ten temat mają jedynie charakter dodatkowy, nie mający wpływu na ocenę końcową dorobku naukowego dr. R. Czuldy.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, stwierdzam że zarówno osiągnięcie naukowe dr. Roberta Czuldy – monografia naukowa *Polityka bezpieczeństwa Iranu – wymiar wewnętrzny i zewnętrzny*; Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Łódź 2022, spełnia zarówno wymogi formalne, określone w w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce, jak i wymogi merytoryczne – jest to wartościowa, autorska monografia naukowa, która stanowi ponad wszelką wątpliwość znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny – w tym przypadku stosunków międzynarodowych należących do nauk społecznych. Stwierdzam również, że dorobek naukowy dr. Roberta Czuldy (zarówno jego przykłady dostarczone w wersji „papierowej” wraz z dokumentacją, jak i dostępne online a wymienione na liście przez habilitanta) spełnia wymogi określone w art. 219 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. W związku z tym wnioskuję o przyjęcie przedłożonego do recenzji osiągnięcia oraz dorobku naukowego do dalszego procedowania i o dopuszczenie dr. Roberta Czuldy do kolokwium habilitacyjnego.